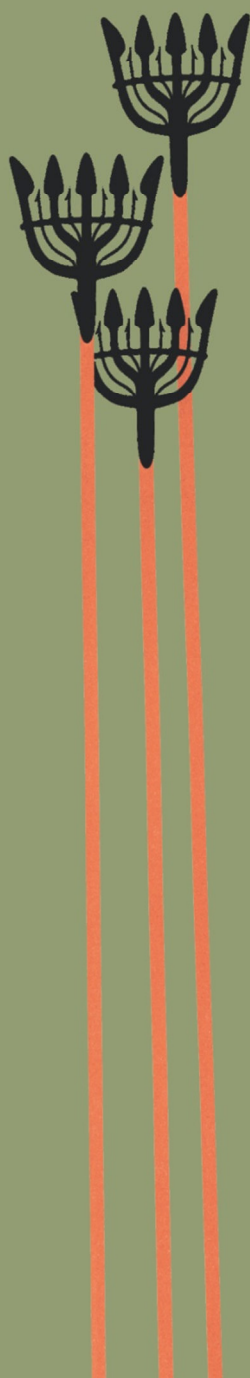

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2020:2

Nordenskjöldska gården - fasad- och takrenovering

Antikvarisk medverkan, 2020

Jimmy Juhlin Alftberg

Rapport 2020:2

Nordenskjöldska gården

- fasad- och takrenovering

Antikvarisk medverkan, 2020

Karlskrona socken
Karlskrona kommun
Blekinge län

Jimmy Juhlin Alftberg

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

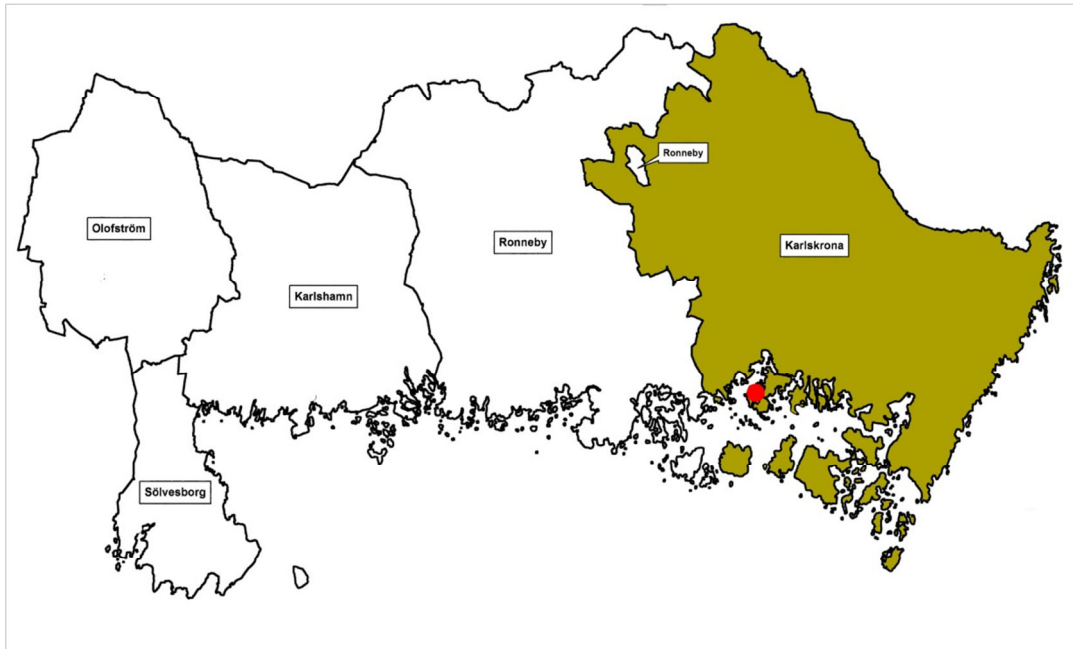
© 2020 Blekinge museum

Omslagsfoto: Nordenskjöldska gården under arbetet, vy mot nordöst.

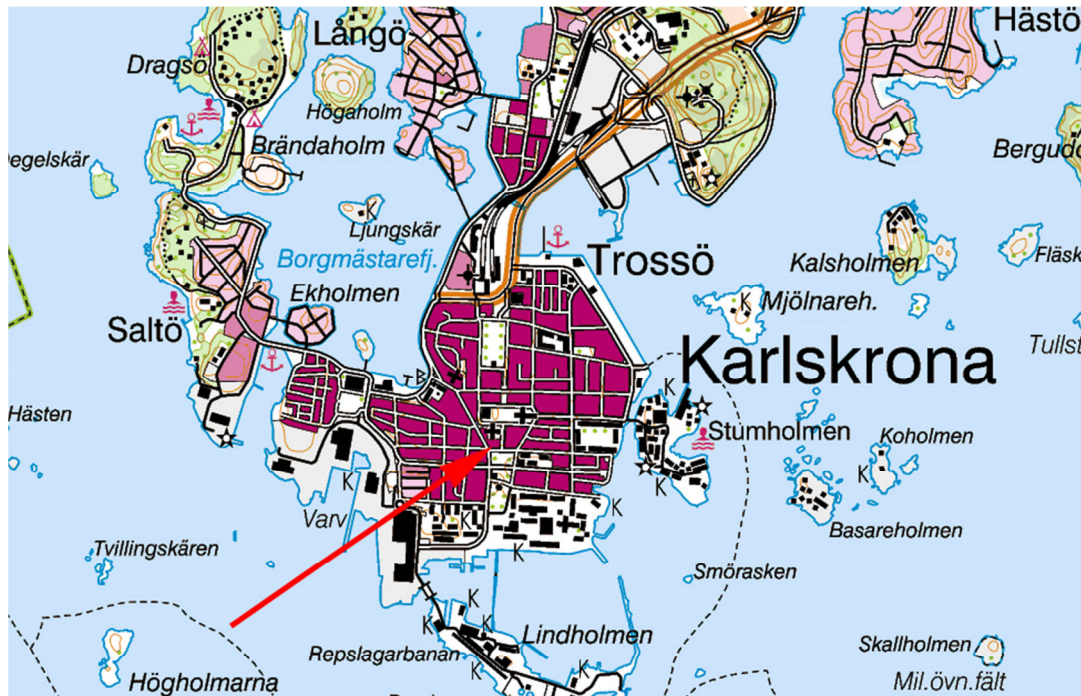
Kartor ur allmänt kartmaterial

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	6
Fasader	6
Fönster	10
Tak	10
Inkörsport	11
Övrigt	12
Materialspecifikation	12
Iakttagelser under restaureringen	13
Avvikelser från arbetshandlingarna	14
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	14
Övriga handlingar med relevans för ärendet	14

Karlskrona kommun, Karlskrona markerat.

Del av Karlskrona, Nordenskjöldska gården markerad..

Sammanfattning av utförda åtgärder

Samtliga fasader har putsats om och målats, fönstren har renoverats – bortsett från sex fönster som nyttillverkats – och takets södra takfall har omtäckts med nya, enkupiga tegelpannor.

Administrativa uppgifter

Objekt	Byggnadsminnet Nordenskjöldska gården
Socken	Karlskrona socken
Kommun	Karlskrona kommun
Arbetshandlingar	Offertter med sammanfattade arbetsbeskrivningar samt besiktningens utlåtande från Ankdammen (rapport 2018:99)
Länsstyrelsens diarienummer	434-4569-2018
Blekinge museums diarienummer	BM2019-89
Byggherre/beställare	Samfast AB
Huvudentreprenör	Allt i murning AB, Karlshamn
Underentreprenörer	Wahlqvists Måleri AB, Karlskrona CLN Plåtslageri AB, Karlskrona Skanska Direkt, Karlskrona
Antikvarisk medverkan	Blekinge museum genom Jimmy Juhlin Alftberg
Byggnadstid	Mars 2019–januari 2020
Slutbesiktning	2020-01-29
Bidrag till kulturmiljövård	50% av de kulturhistoriskt motiverade kostnaderna inkl. antikvarisk medverkan, totalt 1 516 044 kr, inkl. moms (fördelat på två beslut, 1 211 669 + 304 375 kr)
Rapport granskad av	Cissela Olsson

Fig. 1. Exempel på sprickskada.

Fig. 2. Exempel på putsbortfall.

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Nordenskjöldska gården uppfördes 1794, efter att en tidigare byggnad på platsen brunnit upp i stadsbranden 1790. Byggherre var konteramiral Carl Fredrik Ene-skjöld, men det är en senare ägare, Axel Gustav Nordenskjöld, som gett byggnaden dess namn (familjen ägde fastigheten mellan 1835 och 1906). Mellan 1901 och 1974 var Blekinge länsmuseum inrymt i byggnaden. Därefter användes huset bl.a. av Marinens musikkår.

Byggnaden, vilken har tre våningar och är belägen på fastighetens södra del, är i nedre partierna uppförd av sten och tegel, medan den övre delen är helt av tegel. Delar av källarvåningen utgörs troligtvis av resterna efter fastighetens första byggnad. Fasaderna är putsade och avfärgade och det valmade taket är täckt med lertegel. På fastigheten finns även en inkörspport med murade pelare samt en timrad ekonomibygnad. Under senare tider har fasaden lagats med stora mängder cement- och kalkcementbruk, vilket lett till en omfattande sprickbildning (fig. 1 och 2).

Hela fastigheten byggnadsminnesförklarades 1971.

Utförda åtgärder

Fasader

Byggnadens grund är spritputsad med cementbruk och befanns vara i godtagbart skick, bortsedd från småskador omfattande ca 3 % av ytan. Dessa skador putsades om med cementbruk i utförande likt befintligt efter att grunden noga rengjorts genom borstning och högtryckstvättning med varmt vatten. Avfärgning skedde därefter i två strykningar med silikatfärg (KEIM) i mörkgrå kulör (färdigt 2019-11-01).

Fasaderna knackades helt rena från gammal puts. Därefter skedde förstärkningsarbeten i anslutning till cirka tjugo stycken sprickskador i murverket. Förstärkningsarbetet innefattade urfräsning av fog- och murbruk till 2–3 cm djup, till en längd av cirka 60 cm på ömse sidor om sprickorna. Därefter fälldes 6–8 mm rostfria kamjärn in mellan tegelstenarna i sprickbildningarnas fulla höjd (fig. 3). Avslutningsvis fogades teglet.

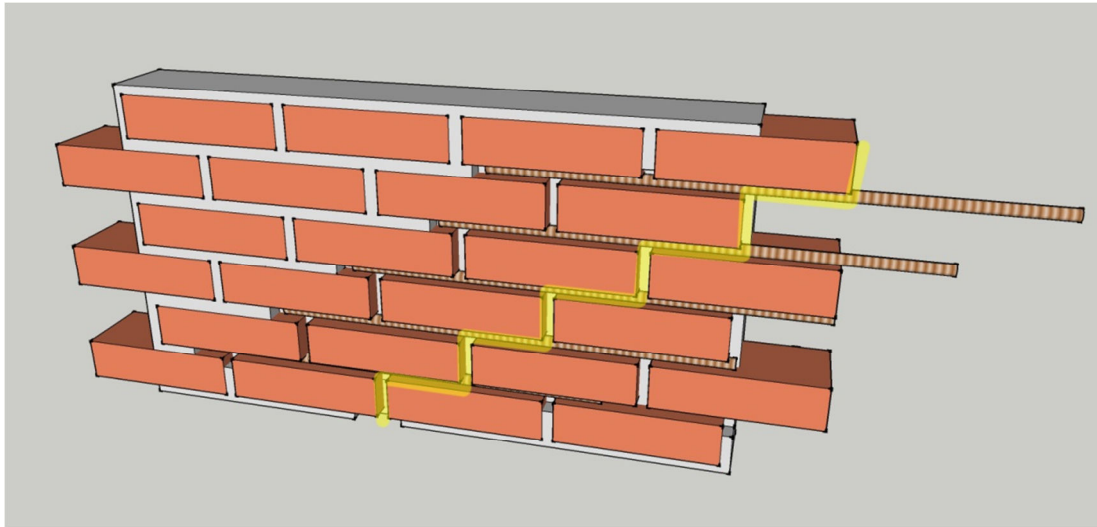
Fasaderna putsades därefter med hydrauliskt kalkbruk, både till grundningsbruk, utstockning och slutputs (se även nedan under Materialspecifikation). Putsningen av hela fasaden var färdig 2019-10-07. Därefter skedde avfärgning för hand med kalkborste, i tre omgångar med kalkfärg; röd kulör på fasader och vit på hörnkedjor, fönsteromfattningar och gördellist. Avfärgningen var färdig 2019-10-25, och därefter duschades fasaderna i två omgångar med kalkvatten.

Till fasadens måleriarbete hör även återskapandet av två blinderingsfönster på västra gaveln, med grön och svart linoljefärg som ströks på putsen (fig. 4).

En lamellventil på norra fasaden, vilket inte längre var i drift, monterades bort och hålrummet murades igen med tegel (fig. 5).

Samtliga i fasaden synliga ankarjärn har rengjorts från gammal färg. Därefter grundmålats med modern grund och slutstrykningsfärg i svart kulör.

Fig. 3. Schematisk illustration på förstärkning av mursprickor. Gul markering visar spricka.

Fig. 4. Vj mot nordöst, efter arbetet.

Fig. 5. Lamellventil som togs bort under arbetet. Södra långsidan, vid övre östra fönstret.

Fig. 6. Platsen för en igenmurad intagslucka (bakom det övre blindfönstret på västra gaveln).

Fig. 7. Östra gaveln efter arbetet. De bägge mitre gavelfönstren är utbytta, varav det högra utgör nödutgång.

Fig. 8. Norra långsidan efter arbetet.

Fönster

Två fönster på östra gaveln och fyra fönster på västra gaveln har bytts mot nytillverkade i mått likt befintliga. Se vidare nedan under Avvikelser från arbetshandlingarna.

Övriga fönster har restaurerats genom uppskrapning och tvättning, därefter grund-, mellan – och slutstrukits med linoljefärg. Samtliga fönsterfärg är kromoxidgrön (NCS 8010-G50Y).

I anslutning till samtliga fönster har foderbrädorna bytts mot nytillverkade av sågad gran, vilken slipats ner på plats för att eliminera skuggbildande spår efter sågen. Fästning mot fasaderna är gjord med galvaniserade spik och målning är utförd i kulör likt fönstren. Se vidare nedan under Iakttagelser under arbetet.

Samtliga fönsterbleck har bytts mot obehandlade, galvaniserade, vilka avses målas då de naturbetats (vilket tar ca 2–3 år).

Tak

Under arbetets gång visade det sig att södra takfallet befanns vara i mycket slitet skick, varför beslut togs om att byta takpannorna mot nya likt befintliga, d.v.s. enkupiga, röda tegelpannor (Vittinge). Då befintligt underlagspapp inte uppvisade några skador återanvändes detta i oförändrat skick. Ströläkterna kompletterades och samtliga bärläcker byttes mot nya. Alla nya takpannor klamrades fast.

Den tidigare nockplåten av koppar ersattes med nockpannor och befintliga plåtavtäckningar på gavelkrönen återanvändes. Även befintlig inskottsplåt med ståndefalsränna återanvändes till sin helhet. Samtliga återanvända plåt detaljer målades med svart linoljefärg. Stuprör – två på norra långsidan och ett på södra – och vattkupor byttes mot nytillverkade, samt målades svarta.

I övrigt skedde mindre plåtarbeten i anslutning till de fyra södra, rektangulära takfönstren.

Norra takfallet berördes inte av arbetet.

Fig. 9. Södra takfallet under arbetet.

Fig. 10. Efter arbetet.

Inkörsport

Inkörsportens bägge pelare har omputsats enligt fasaderna. Den genom röta förstörda träporten, samt pelarnas bristfälliga krönplåtar, har inte åtgärdats inom ramen för avrapporterat projekt, utan kommer att tas om hand av fastighetsägaren i ett senare skede.

Fig. 11. Inkörsporten under arbetet.

Fig. 12. Efter arbetet.

Fig. 13. Entrédörren på södra långsidan ommålad. Jämför med fig. 2.

Övrigt

Tre nya, svartmålade gjutjärnsarmaturer har monterats vid bottenvåningens dörrar – en på södra långsidan (Fasadlykta Solgård M4, med fyrkantigt lykthus av klarglas) och två på norra långsidan (Fasadlykta Glimmerö vit, med vita, opaka glober).

Samtliga ytterdörrar ommålades i kulör likt fönstren.

Materialspecifikation

Till arbetet användes följande produkter:

- Grundningsbruk på tegel - St Astier Grundningsbruk NHL 3,5/1:1,5/0-4
- Grundningsbruk på sten - St Astier Grundningsbruk NHL 5/1:1,5/0-4
- Utstockningsbruk - St Astier NHL 3,5/1:2/0-4
- Ytputs - St Astier NHL 3,5/1:2/0-2
- Kalkfärg - Kiselit 3,5- KST 20507 (Röd)
Kiselit 3,5- KST 20508 (Vit)
- Sockelfärg - KEIM Soldalit NCS S 6502-Y
- Linoljefärg - Ottossons, kromoxidgrön kulör (kallas av tillverkaren för Köpenhamnsgrön), NCS 8010-G60Y
- Tegelpannor - Vittinge Original E13, obehandlad

Fig. 14. Exempel på nya fönsterfoder efter omslipning, men innan slutmålning.

lakttagelser under restaureringen

Fönstrens utvändiga, grönmålade foder, vilka ursprungligen var hyvlade, har ersatts med bandsågade foder vars parallella sågmärke var mycket tydliga och ”fransiga”. Fodrens randiga utseenden, som även gav en osnygg skuggbild, kunde inte godkännas. I stället för att byta ut fodren mot hyvlat material beslöts att de sågade ytorna skulle tas bort med hjälp av bandslip (fig. 14). Detta fungerade dock inte men entreprenören beslöt av okänd anledning att ändå fortsätta med slutmålningen av fodren, i stället för att meddela antikvariskt medverkande det bristfälliga resultatet efter slipningen.

På västra gaveln, ovanför det övre södra blinderingsfönstret, återfanns efter att putsen knackats ner ett igensatt fyrkantigt bomhål. Sannolikt har en bjälke till en vinsch suttit i hålet. Bakom blinderingsfönstret, under bomhålet, finns en igensatt öppning från vilken det uppvinshade godset tagits in i byggnaden (fig. 6).

Ett av de fyra utbytta fönstren har en bred sidhängd båge i stället för två mindre. Detta då fönstret utgör nödutrymningsväg och av säkerhetsskäl inte hade varit godkänt om det varit utrustat med mittpost (fig. 7).

Den sydöstra krönplåten visade sig efter takarbetet inte fullt täcka den nedre, östra takpannan – en glipa bildades där regnvatten kunde rinna ner direkt på underlagspappen. Dessutom stack den nedre bärläkten ut från takpannan. Bristen påtalades och åtgärdades.

Fig. 15. Nyttillverkat, ej godkänt fönster.

Fig. 16. Nytt fönster efter ombyggnaden.

Avvikelser från arbetshandlingarna

Länsstyrelsens tillståndsbeslut gällande fönsterbytet (dnr 434-4171-2019) följdes inledningsvis inte i det att nya fönster saknade såväl fast spröjs som traditionell kittfals. I stället för linoljekitt var även fönsterglasen fästa med trälistor, där nedre fästet utgjordes av dropplista av aluminium (fig. 15). Därutöver var grundmålningen ej penselstruken och inte av linoljefärgstyp. Antikvariskt medverkande meddelade fastighetsägaren att fönsterbytet, så som det gestaltade sig vid besiktningstillfället, inte kunde godkännas. Fönstren togs ner och sändes åter till tillverkaren för ombyggnad, vilket skedde genom att fast spröjs monterades, fabrikslackeringen avslipades och de yttre fönsterglasen sattes med kitt. Ommålning skedde med linoljefärg i utförande likt övriga fönster. Resultatet blev därefter godtagbart och godkändes vid slutbesiktningen (fig. 16).

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Fasad- och målningsarbetet är mycket väl utfört enligt villkoren i länsstyrelsens tillståndsbeslut. Däremot är fönsterfodren inte nöjaktigt utförda i det att sågmärken efter bandsågen skapar ett räfflat skuggmönster – mer eller mindre beroende på solljuset. Bedömningen är dock att fodren på sikt, i och med att de i framtiden skrapas och ommålas inom ramen för det normala underhållsarbetet, kommer att bli mindre framträdande. De kan även slipas av med maskin ytterligare en gång i samband med framtida underhållsarbeten.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2019-04-04	Länsstyrelsens tillstånds- och bidragsbeslut.
2019-06-07	Byggherrens startmötesprotokoll.
2019-09-25	Länsstyrelsens kompletterande tillstånd avseende tak- och fönsterbyte.
2019-09-26	Länsstyrelsens kompletterande bidrag avseende takbyte.
2019-11-01	Slutbesiktningens protokoll gällande fasaden.
2019-11-04	Intyg från Blekinge museum gällande delslutbesiktning av fasaden.

Karlskrona 2020-01-30

Jimmy Jublin Alfberg

Rapportserie 2020

Blekinge museum

2020:1 **Ekebacksgärdet – RAÄ Augerum 689. Arkeologisk forskningsgrävning 2013.** Augerum S:1, Augerum socken, Karlskrona kommun.

2020:2 **Nordenskjöldska gården – fasad- och takrenovering,** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

